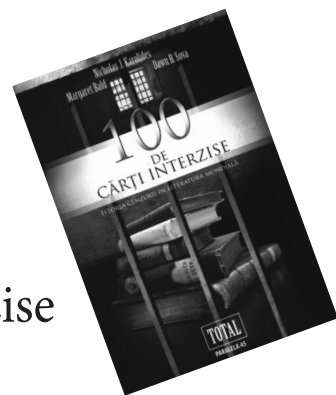


VICTORIA MAXIMENCO

cl. a XI-a, LT „Mircea Eliade”, mun. Chișinău

100 de cărți interzise



100 de cărți interzise. 100 de cărți cenzurate. 100 de cărți scoase de pe rafturile bibliotecilor, arse demonstrativ pe rug, puse la index și în „liste negre”, oprite intenționat de la publicare. Și totuși 100 de cărți devenite bestseller, cărți epuizate într-un timp-record din librării, romane pentru care lumea a stat la coadă, lucrări în care puteau să se regăsească toți, indiferent de vârstă și de pătura socială.

Cartea despre cărți, ce poartă titlul *100 de cărți interzise*, scrisă de Nicholas J. Karolides, Margaret Bald și Dawn B. Sova (apărută la Editura *Paralela 45*, în două ediții), reprezintă o antologie a lucrărilor cel mai des cenzurate de-a lungul istoriei de către statele totalitare, instituțiile religioase și guvernele democratice deopotrivă. Volumul este divizat în 4 secțiuni, fiecare dintre acestea referindu-se la câte 25 de lucrări bine cunoscute, adesea clasice, care au avut un istoric semnificativ al cenzurii.

Capitolul „Cărți interzise din motive politice” ne duce imediat cu



Autoportret, René Magritte

gândul la guvernele autoritare care își împiedicau cetățenii să recepte-

ze sau să disemineze informații, idei și opinii pe care le considerau critice sau amenințătoare la adresa lor. Aflăm aici despre cenzura cărții lui Soljenițan *Arhipelagul Gulag* de către guvernul sovietic, acțiune care a căpătat notorietate internațională. Scrierea prezintă vastul holocaust ce a avut loc în Uniunea Sovietică (deportări, foamete, masacrări în masă), care l-a depășit ca număr de victime pe cel din Germania contra evreilor, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Alt scriitor, persecutat atât de naziști, cât și de sovietici, este George Orwell. Romanul *Ferma animalelor* descrie sistemul sovietic ca pe o fermă, unde animalele (Stalin – porcul, Napoleon – porcul Snowball, Hitler – Mr. Frederick, vecinul răutăcios al fermei) dominau asupra oamenilor. Lista continuă cu *Farsa secolului XX*, *Coliba unchiului Tom*, *Doctor Jivago* etc. Cenzura politică era de asemenea inițiată la nivelul comunităților locale, al școlilor sau chiar al cetățenilor, scopul acestei cenzuri fiind grija de imaginea și valorile politice pe care le receptează societatea civilă. Capitolul descrie încercările de înlăturare din biblioteci și programe școlare a unor scrieri cum sunt *Abatorul Cinci* sau *Cruciada copiilor* (considerată antiamericană, ateistă, vulgară), *Băiatul negru* (autobiografie acuzată de imoralitate, diferențiere rasială, minciună în descrierea sudului SUA) sau *Andersonville* (criticată ca fiind 1% istorie și 99% gunoi, obscenitate). Citind toate acestea, rămâi uimit de faptul cât de curajoși și dornici de libertate

au fost scriitorii și cât de „filtrată” a fost de fapt literatura secolelor de dinainte. Cărțile erau un adevărat instrument de manipulare a mentalității maselor privitor la acțiunile statului, privitor la Uniunea Sovietică sau la Statele Unite.

Cărțile plasate în secțiunea „Interzise din motive religioase” aparțin celor mai importante religii, dar, totodată, cuprind și lucrări clasice de filosofie și știință, care reprezintă moștenirea intelectuală a lumii. *Biblia* este printre cele mai cenzurate cărți și totuși are cele mai multe traduceri și în mai multe limbi decât orice altă carte în istoria cărților. *Coranul* este cea mai influentă carte din lume, alături de *Biblie*. Istoricul demenzii oferit de volumul dat ne demonstrează că interzicerea studierii lor, arderea nu le-a împiedicat să devină cele mai citite texte sacre. Cenzurată a fost și *Originea speciilor*, Charles Darwin fiind acuzat de a-l fi „de-tronat pe Dumnezeu”, după opinia criticilor și clericilor din întreaga Anglie. Capodopere originale și îndrăznețe precum *Roșu și negru* de



Autoportret, Albrecht Dürer



Autoportret,
Valentina Rusu-Ciobanu

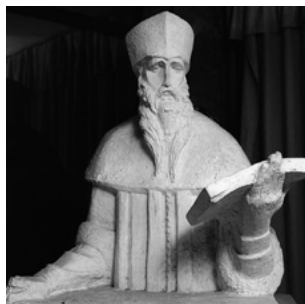
Stendhal sau *Suferințele tânărului Werther* de Goethe au fost cenzurate din cauza imaginii aparent greșite despre biserică ori a influenței negative (sinuciderea unui grup de tineri cu romanul lui Goethe în buzunar) asupra cititorilor. Dar a analiza în detaliu interzicerea cărților prezentate aici înseamnă a rămâne frapat de inutilitatea cenzurii religioase.

Societatea în schimbare a generat o revizuire în ceea ce privește cenzura din motive sexuale. În 1961, Curtea Supremă a Statelor Unite decide dacă *Amantul doamnei Chatterley* de D.H. Lawrence este obscenitate sau literatură. Aceeași soartă au avut și lucrările *Lolita* de V. Nabokov, *Tropicul Cancerului* de H. Miller și *Candide* de Voltaire. Astfel, obscenul și pornograficul au devenit erotic și clasic. Motivele interzicerii cărților din această secțiune, conform istoricului cenzurii oferit de volumul dat, constau în prezența cuvintelor indecente, a aluziilor sau a discuțiilor despre fenomene cum sunt prostituția, sarcinile nedorite sau adulterul în *Jude neștiutul* de Th. Hardy, *Decameronul* de Giovanni Boccaccio, *Doamna Bovary* de G. Flaubert. Paradoxal, aceste lucrări fac parte din programa școlară din zilele noastre, *Decameronul* și *Doamna Bovary* fiind lecturi obligatorii pentru elevii claselor de liceu cu profil umanist. Acestea ni s-au prezentat ca niște capodopere ale

literaturii universale și nu s-a pus accent pe tematica sexuală, ci pe cea globală a lucrărilor. Deci, când acestea au devenit clasice, erotice, și nicidecum obscene? Da, am citit *Decameronul*, da, am râs împreună cu colegii de călugării deloc sfinți și de fetele ușurate... dar semnul de întrebare persistă. Secțiunea dată oferă o privire panoramică asupra acestui gen de literatură, nu o apărare, nici nu o ia în derâdere, ci nuanțează atitudinea în schimbare față de erotism, prin intermediul unor opere clasice și reprezentative.

„Cărți interzise din motive sociale” sunt cele cenzurate din cauza limbajului, a caracterizărilor rasiale, a consumului de droguri, a referirilor la orientări sexuale etc. De exemplu, *Cu gândul la Annie* de N. Garden a fost interzis pentru că încurajează homosexualitatea. *De veghe în lanul de secară* de J.D. Salinger a fost cartea cel mai des interzisă în școli, fiind atacată, alături de *Să ucizi o pasăre cântătoare*, pe motiv că sunt obscene, conțin limbaj vulgar și sunt împotriva albilor. Curiozitatea sexuală a unei fete de 16 ani, prezentată în *Jurnalul Annei Franck* de Anne Franck, a fost considerată inacceptabilă de către critici. Limbajul de stradă vorbit de Jim și Huck, comportamentul rebel, diferența rasială a făcut posibilă interzicerea romanului *Aventurile lui Huckleberry Finn* de Mark Twain în Statele Unite, o interzicere însă cu mici excepții. Romanul devenise între timp unul clasic american și chiar o lectură de bază în școli prin anii 1950.

Deci, ceea ce ne frapează pe parcursul lecturării acestei cărți



Miron Costin,
Lazăr Dubinosvschi

este râvna și ardoarea cu care instanțele religioase, politice și sociale au tot restricționat, de secole, dreptul la lectură, instituind frica de carte, deci frica de cunoaștere. În acest context este bine-venită paralela cu actualitatea. *Sexul povestit celor mici*, fiind o traducere a unei cărți apărute în Spania, a fost interzisă inițial în Republica Moldova, din motiv că ar avea un conținut neadaptat intereselor și necesităților, privitoare la acest subiect, ale copiilor mici. Ministerul Educației susține că informațiile din cartea *Sexul povestit celor mici* sunt departe de



Vlad Druc,
Valentina Rusu-Ciobanu

ceea ce prevede programa pentru preșcolari, ea fiind strict interzisă în grădinițe. După învinuiri, neînțelegeri și discuții între autorități și reprezentanții societății civile și ai bisericii, cartea, inițial interzisă, este acum restricționată, aflată în liberă vânzare pentru persoanele de peste 18 ani.

Cert rămâne faptul că orice lucru interzis, cenzurat, rău-famat exercită o atracție. Aceste cărți, care au ieșit din sfera tradiționalului și au mers pe căi nebătătorite, au ajuns să aibă astăzi, în lumea democrației, o faimă incredibilă. *A ne interzice ceva înseamnă a ne face să ne gândim la acest lucru* (Montaigne). Mi-am ales câteva dintre aceste cărți interzise pentru o lectură ulterioară, căci ceea ce e interzis mereu va ademeni curiosul spirit omenesc.